

зарубіжного досвіду надання пільг і преференцій (податкові пільги, державні гарантії позик, використання соціальних критеріїв під час проведення тендерів).

- Провідна роль у поширенні ідей СВБ має належати науковому співтовариству, зокрема щодо розроблення критеріїв оцінювання, механізмів управління СВБ, а головне, підготовки майбутнього покоління лідерів бізнесу через систему вищої освіти на принципах СВБ (впровадження навчальних курсів, видання літератури з проблем СВБ, проведення наукових семінарів, конференцій).

Висновки. Деякі автори [2, с. 82-83] роблять висновок, що за інструментами регулювання, практикою формування і розвитку український варіант СВБ є симбіозом елементів британської та континентальної моделей. На нашу думку, українська модель СВБ закономірно еволюціонуватиме в бік європейських зразків (зокрема Німеччини), хоча найближчим буде російський варіант СВБ, який також ще не сформувався остаточно. Роль української держави в заохоченні відповідальної практики бізнесу, безсумнівно, залишатиметься значною. Але інструментарій мотивації підприємств до СВБ має змінитися з неофіційного тиску на бізнес для виділення коштів без можливості суспільного контролю за їх витрачанням до розробки концепції розвитку СВБ в Україні, яка б включала механізми її інституалізації, національні орієнтири на середньо- та довготермінову перспективу, дієві стимули до соціальних інвестицій. Варто зазначити, що українське суспільство ще не готове до сприйняття концепції соціальної відповідальності кожного (громадянина, органів влади, підприємницьких структур). Лише консолідація зусиль та відкритий діалог влади, наукових, підприємницьких кіл, інститутів громадянського суспільства з метою комплексного вирішення методологічних, стратегічних і тактичних проблем формування національної системи СВБ дасть змогу як підвищити конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу, так і внести нашої державі свій вклад у вирішення глобальних проблем сучасності.

Література

- Бурега В. Социально-адекватное управление: концептуализация модели : монография / В. Бурега. – Донецк : Вид-во ДонГУУ, 2005. – 171 с.
- Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / М. Бутко, М. Мурашко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2009. – № 7(572). – С. 82-83.
- Доклад о социальных инвестициях в России за 2004 год / под общ. ред. С. Е. Литовченко. – М. : Ассоциация менеджеров, 2004. – 124 с.
- Зудин А. Взаимоотношение крупного бизнеса и власти при В. Путине и их влияние на ситуацию в российских регионах / А. Зудин // Региональная элита в современной России. – М., 2004. – С. 34-37.
- Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження. [Електронний ресурс]. – Доступний за http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf
- Социальный аудит : учебн. пособ. / под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. А.А. Шулуца, д-ра экон. наук, проф. Ю.Н. Полова. – М. : Изд. дом "АТИСО", 2008. – 620 с.
- Тихомиров И.В. Социальная ответственность бизнеса. Ломоносовские чтения 2004 г. / И.В. Тихомиров // Россия и социальные изменения в современном мире : сб. статей аспирантов. – 2004. – Т. № 3. – С. 215-221.
- Шевчук А.В. Социальная роль бизнеса в моделях корпоративного управления / А.В. Шевчук // Труд и социальные отношения : журнал. – 2006. – № 1. – С. 83-92.

Ворончак И.О. Формирование национальной модели социальной ответственности бизнеса: анализ мирового опыта и перспективы для Украины

Исследованы особенности национальных моделей социальной ответственности бизнеса. Проанализирован процесс становления социальной ответственности бизнеса в Украине. Предложены меры по повышению социальной ответственности отечественного бизнеса.

Ключевые слова: социальная ответственность бизнеса, национальная модель, стейкхолдеры.

Voronchak I.O. Formation of a national model of social business responsibility: analysis of the world experience and prospects for Ukraine

The features of national models of corporate social responsibility were investigated. The process of formation of social responsibility in Ukraine is analyzed. Some measures to improve the social responsibility of local business are proposed.

Keywords: corporate social responsibility, national model, stakeholders.

УДК 334.722.8:658.147

Здобувач І.В. Гомонай¹;
доц. Г.Г. Чмерук², канд. екон. наук

ПАРАДИГМА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОЇ ПРОПОЗИЦІЇ В ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Окреслено теоретико-методологічні підходи до державного регулювання грошової пропозиції за умов ринкової трансформації економіки України. Виявлено тенденції розвитку методів державного регулювання грошової пропозиції в перехідній економіці. Обґрунтовано методику оцінювання результативності державного регулювання грошової пропозиції.

Ключові слова: грошовий ринок, результативність регулювання грошової пропозиції, ефективність грошово-кредитної політики.

Вступ. Регулювання грошової пропозиції в арсеналі державної економічної політики на сучасному етапі набуває нового змісту і спроможне утвердити тенденції економічного зростання, стабільності цін, скорочення безробіття та прискорити інтеграцію України у світову економіку.

Можливості регулятивного впливу грошової пропозиції на економічну активність зумовлені характером функціонування економічних систем і змістом грошово-кредитної політики. Динаміка трансформаційних процесів потребує їх своєчасного теоретичного осмислення та науково-методологічного обґрунтування в контексті сучасних монетарних концепцій та їх практичної реалізації. Регулятивний вплив зміни грошової пропозиції поступово наближається до параметрів, властивих ринковим економікам.

Проблематику державного регулювання грошової пропозиції започаткували у своїх роботах Дж.М. Кейнс, М. Фрідмен, М. Туган-Барановський, І. Фішер, Ф. Хайєк, С. Харрис, Дж. Хікс, Дж. Долан, Р. Давідсон, К. Макконел, Д. Сакс, Т. Саргент, Р. Лукас, Л. Лоуренс, С. Мишкін та ін. Дослідженню різних аспектів монетарної теорії та державного регулювання грошової

¹ Львівська КА;

² Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ

пропозиції приділяють увагу у своїх працях Г. Башнянин, Д. Богиня, А. Гальчинський, В. Ємець, О. Дзюблук, М. Жуков, І. Михасюк, А. Мороз, М. Савлук, І. Лукінов, В. Усоскін, А. Чухно, О. Шаров, В. Ющенко та ін. Водночас в українській економічній науці не висвітлено належно питання оцінювання результативності регулювання грошової пропозиції в контексті їх макроекономічних наслідків.

Постановка завдання. Метою пропонованого дослідження є розвиток теоретико-методологічних підходів до державного регулювання грошової пропозиції за умов ринкової трансформації економіки України.

Відповідно до поставленої мети, визначено такі головні завдання: визначити тенденції розвитку методів державного регулювання грошової пропозиції в перехідній економіці; обґрунтувати методіку оцінювання результативності державного регулювання грошової пропозиції.

Результати. Регулювання грошової пропозиції на сучасному етапі реформування економіки України стає об'єктом постійної критики. Складність та багатогранність впливу грошової пропозиції на макроекономічні процеси робить грошово-кредитну політику вразливою і викликає неоднозначні оцінки.

Дж. Сакс вважає, що "кінцева мета політики, що проводиться, – сприяння економічній стабільності і зростанню за низького рівня інфляції. З погляду цих результатів відсоткові ставки і грошові агрегати є тільки проміжними цільовими показниками, якими розробники економічної політики прагнуть керувати для того, щоб впливати на такі кінцеві цілі, як виробництво, зайнятість та інфляція... Незважаючи на те, що виробництво та інфляція є кінцевими цілями, центральний банк володіє добрими можливостями регулювання тільки проміжних цілей" [1, с. 311]. Відомий спеціаліст з трансформації командних економік жалкує, що монетаристські грошово-кредитні інструменти так і не змогли показати своєї здатності забезпечувати макроекономічну стабільність.

Оцінювання ефективності регулювання грошової пропозиції через складність об'єкта регулювання і значні часові лаги потребує збалансованого підходу. Монетаристські підходи до грошово-кредитної політики в Україні переважно пов'язують її ефективність з утвердженням перспектив економічного зростання в майбутньому. Довготривалий період оцінювання ефективності монетаристської політики в Україні постійно відсуває на невизначену перспективу досягнення бажаних результатів. Результативність державного регулювання грошової пропозиції оцінювали не за реальним станом економіки і фактичними результатами. Підставами для оцінювання слугували досягнення передумов економічного зростання ціною гіперспаду в реальному секторі економіки та значних соціальних втрат.

Отже, результати державної грошово-кредитної політики оцінюють, виходячи з забезпечення можливостей для економічного зростання в невизначеній перспективі. Під час оцінювання результативності порушується основний принцип зіставлення співрозмірних величин, коли сьогоднішній реальний стан економіки порівнюється з майбутніми, очікуваними результатами, які обов'язково розглядають як позитивні. Можна констатувати, що оцінювання результативності державної грошово-кредитної політики дефор-

мується політичними орієнтирами її учасників. Водночас поступово знижується "планка" очікувань від грошово-кредитної політики. Досить згадати ейфоричні мрії на початку реформ про те, що Україна повинна стати однією з найбільш розвинених країн Європи. Сьогодні межею бажань стало досягнення такого рівня національного доходу, який був на початку ринкових реформ. Тобто, в оцінці результативності державної грошово-кредитної політики переважали тенденції до: а) постійного зниження очікуваних результатів державного регулювання грошової політики; б) тривалого спаду в реальному секторі економіки. За умов, коли вихідні рівні оцінки постійно знижуються, створюються умови для завищення оцінки результативності своєї діяльності учасниками державного регулювання економіки.

Досягнення довготермінових цілей грошово-кредитної політики оцінюється з позицій стабільності національної грошової одиниці, економічного зростання і зайнятості. На різних етапах трансформації економіки можуть вирішуватись і інші завдання, покликані забезпечувати успіх економічних реформ. Потрібно зауважити, що проголошення мети, яка не відповідає характеру та особливостям стану трансформації економічної системи, може: а) за умов збереження постійних параметрів, властивих перехідній економіці, зробити її недосяжною; б) при досягненні мети – руйнувати визначальні засади економічної системи.

Проблема оцінки результативності державного регулювання грошової пропозиції пов'язана з ефективністю системи перехідної економіки, яку воно обслуговує. Кінцевою метою регулятивного впливу на грошову пропозицію є прагнення зумовити бажані зміни основних макроекономічних параметрів, серед яких: темп економічного зростання, рівень інфляції та безробіття. У сучасних економічних концепціях гроші вважають єдиним систематичним порушником економічної рівноваги. Загальновизнані можливості впливу грошової пропозиції роблять їх універсальним регулятором економічних систем. У перехідній економіці можна твердити вже не про можливість впливу, яка вважається аксіоматичною, а про масштаби та напрями впливу регулювання грошової пропозиції.

Проблема оцінки взагалі та економічної оцінки в монетарній сфері загалом вирішується порівнянням з певним взірцем, який визнається еталонним. Відносність процесу економічної оцінки та його багатовимірність знайшла глибоке теоретичне обґрунтування в роботах Г.І. Башнянина [2]. Державне регулювання грошової пропозиції дає повний її наслідок або результат. Оцінка результативності потребує побудови та використання певної системи зіставлень (порівнянь).

Ефективність регулювання грошової пропозиції в перехідній економіці можливе лише за умов:

- а) формування економічного середовища, яке функціонує на ринкових засадах розвиненого грошового та фінансового ринку, існування необхідних грошових інструментів;
- б) фінансового сектора економіки, який функціонує на ринкових засадах і дає змогу акумулювати тимчасово вільні кошти і розподіляти їх за напрямками економічної діяльності, яка забезпечує найвищу ефективність;

- в) реального сектору економіки, який адаптований до ринкових умов і реагує на ринкові стимули, в якому існує конкурентне середовище і рівень рентабельності якого забезпечує окупність інвестицій;
- г) можливості постійного отримання ринкової інформації, яка об'єктивно і своєчасно відображає стан економічної кон'юнктури, а також кон'юнктуру у певному сегменті ринку;
- д) "прозорості" державної економічної політики та існування кредиту довіри до неї.

У сучасній економічній теорії лише за наявності комплексу перелічених зазначених умов можливе ефективне регулювання грошової пропозиції. З відділенням від сучасних ринкових стандартів державне регулювання грошової пропозиції стає низькоефективним або взагалі неефективним.

Методи державного регулювання грошової пропозиції є одночасно прерогативою, ознакою і функцією сучасних ринкових економічних систем. Лише в межах сучасних ринкових економік державне регулювання пропозиції є високоефективним. Порушення системної цілісності економічних систем і відхилення від еталона дають результати, які потребують більш глибокої інтерпретації.

Результативність регулювання грошової пропозиції доцільно розглядати в контексті стану трансформації економіки. Для оцінювання наслідків формування параметрів грошової пропозиції необхідні додаткові системотворчі чинники, зумовлені станом економіки та першорядними завданнями її реформування.

За умов глибокої економічної кризи та гіперінфляції, гіперспаду виробництва оцінювання формування пропозиції грошей має найменш визначений характер, коли результати оцінюють з точністю до 100 %. У період стабілізації економіки наслідки впливу грошової пропозиції оцінювали з точністю до десятків відсотків. За сучасних умов переходу до сталого економічного зростання результативність впливу грошової пропозиції визначають з точністю до відсотка.

Критерії оцінювання результативності впливу грошової пропозиції змінювались з переходом від одного стану трансформації до іншого на порядок. У сучасних розвинених ринкових країнах наслідки регулювання грошової пропозиції оцінюють з точністю до десятих відсотка, регулятивні заходи Центрального банку починають спричинятися до бажаної динаміки економіки.

Еволюція можливостей впливу грошової пропозиції зумовлена передусім рівнем трансформації економічних систем та їх монетарної сфери. У період глибокої економічної кризи економічна система була нечутливою до ринкових методів впливу. З початком стабілізації економіки ринкові важелі регулювання грошової пропозиції забезпечили позитивну динаміку економічних процесів, проте чутливість економіки до монетарних важелів впливу була ще значно обмеженою. За умов переходу до сталого економічного зростання сформувалися основні ринкові механізми, що дало змогу поступово обмежувати використання неринкових методів формування грошової пропозиції.

Під час оцінювання переходу до сталого економічного зростання не завжди враховують початковий рівень, тобто рівень, з якого почалися пози-

тивні тенденції в економіці. У постсоціалістичних країнах Східної та Центральної Європи, де внаслідок ринкової трансформації було відновлено економічний потенціал періоду 1989-1990 рр., в Україні та більшості країн – колишніх республік СРСР, період переходу до сталого економічного розвитку почався після гіперспаду виробництва, який зменшив ВВП 2000 р. до 38 % щодо рівня 1989-1990 рр. Отже, застосування монетаристських методів регулювання економіки в період її трансформації можна загалом визнати неефективним. Існували альтернативні, більш збалансовані та виважені методи регулювання економіки, які давали змогу уникнути значних економічних і соціальних втрат. У період гіперспаду виробництва в 1991-1996 рр. особливо негативну оцінку громадськості отримали наслідки грошово-кредитної політики на мікрорівні. Гіперспад у реальному секторі виробництва та гіперінфляція практично зруйнували реальний сектор економіки, який визначав її потенційні можливості. У багатьох випадках виникають певні сумніви стосовно неадекватного застосування монетаристських концепцій у реформуванні економіки України. Політика жорсткого обмеження грошової пропозиції, на якій зосередив свою увагу НБУ, як показала практика, мала обмежені можливості впливу на макроекономічну стабільність.

У значній частині реального сектору економіки була відсутня раціональна, з погляду суб'єкта ринку, психологія. Обмежені можливості збуту виробленої продукції, орієнтація на державні замовлення, високий ступінь демонетизації, неплатежі в розрахунках з діловими партнерами та власними працівниками виробили особливий менталітет суб'єктів господарювання перехідної економіки, який практично не реагує на переважну частину ринкових стимулів. Можна стверджувати про існування "ірраціональних очікувань" у значній частині учасників господарської діяльності реального сектору економіки. Неадаптованість до економічних реалій перехідної економіки і відсутність перспектив поліпшення свого становища позбавляли стимули державної грошово-кредитної політики можливості визначати поведінку певної частини учасників господарської діяльності. Їх орієнтацію на досягнення мінімальної стабільності визначали ірраціональні очікування, активно заперечуючи подальшу трансформацію економіки.

Жорсткий контроль над грошовою масою з метою подолання інфляції супроводжувався зменшенням економічної активності і підвищенням цін. Скорочення грошової пропозиції шляхом обмеження грошових доходів населення та обігових коштів підприємств різко обмежило платоспроможний попит. Впродовж року (1993-1994) національний дохід скоротився на 33 %. Виникла криза неплатежів, утворився і почав зростати розрив між фінансовим і реальним секторами економіки. Головний чинник розвитку реального сектору економіки – платоспроможний попит був штучно обмежений. У фінансовому секторі сформувалась мережа структур, яка через високу доходність спекулятивних операцій зробила недосяжними грошові потоки для реального сектору економіки. Відсутність або недостатній рівень розвитку певних ринкових інститутів постійно деформує ефективність регулювання грошової пропозиції. Рівень деформації ефективності визначається ступенем деформа-

ції основних ринкових інститутів, їх відхиленням від параметрів, властивих сучасній ринковій економіці.

Українській економіці вдалося вирішити проблеми підвищення ефективності регулювання пропозиції грошей на мікрорівні, в період стабілізації економіки в 1997-2000 рр., а саме:

- 1) створити ринкову мотивацію для економічного зростання, збільшення реального обсягу виробництва і появи нових робочих місць;
- 2) забезпечити підприємства обіговими коштами;
- 3) уникнути демонетизації і забезпечити повноцінними грошовими інструментами.

Стан реального сектору економіки виявився найбільшою перешкодою для стабілізації економіки в Україні. Застаріла технологічна база більшості великих підприємств потребує залучення величезних коштів для їх модернізації та реконструкції. Відсутність вільних коштів усередині країни та кабальні умови отримання позичок за кордоном практично унеможлилювали реформування сектору реальної економіки, пов'язаного з підприємствами-гігантами. Невтішні перспективи продовження і поглиблення економічної кризи примусили шукати реальні можливості її подолання.

Єдиними ще функціональними частинами реальної економіки виявились малий та середній Бізнес. Відносно менша капіталомісткість, більш швидка окупність і високий ступінь адаптації до ринкової ситуації роблять підприємства малого та середнього бізнесу статичним фундаментом відновлення економіки. За рахунок мінімального вкладання коштів стало можливим почати реструктуризацію суспільного виробництва. Створення ринкового середовища в реальному секторі економіки стимулювало повернення грошових потоків з фінансових структур. Досягнення взаємодії фінансового і реального секторів економіки і включення їх у сукупний макроекономічний кругообіг дало змогу використати можливості регулювання грошової пропозиції.

Результатом сучасної грошово-кредитної політики НБУ є відносна стабільність національної грошової одиниці і перехід гіперінфляції в режим поміркованих інфляційних процесів. Проведення грошово-кредитної політики в межах монетаристських концепцій, зниження інфляції і стабілізація національних грошей сприяли зниженню відсоткових ставок за банківськими позиками і розширенню інвестицій у реальному секторі економіки. Поступово було досягнуто порогового значення інфляції, після чого в реальному секторі економіки почалося поживлення.

До оцінювання регулювання грошової пропозиції. Застосовують різні підходи, проте перехід до сталого економічного зростання дає підстави стверджувати, що стратегічну мету монетарної політики досягнуто.

Державне регулювання грошової пропозиції впливає на функціонування національної економіки двояко і неоднозначно і має суперечливий характер. З одного боку, воно має певні переваги, інакше кажучи, ефектами, під якими розуміють позитивний вплив ринку на функціонування національної економіки. З іншого – монетарні методи впливу супроводжуються і породжують наслідки, які негативно впливають на функціонування національної економіки, тобто, ринкове регулювання має певні недоліки [3, с. 197]. Склад-

ність і багатогранність як самого процесу державного регулювання грошової пропозиції, так і його наслідків потребує його зваженої та комплексної оцінки. Для більш повної оцінки ефективності регулювання грошової пропозиції потрібно виділити її характерні ознаки.

Ефект 1. У сучасній західній економічній науці загально визнаним є погляд, згідно з яким регулювання пропозиції грошей є або єдиним регулятором економічної активності з позицій монетаризму, або одним з визначальних важелів державного впливу з позицій кейнсіанців. Застосування апробованих світовою практикою методів державного регулювання за умов перехідної економіки України дало змогу досягнути певної макроекономічної рівноваги і, отже, головної мети – відносної стабільності національної грошової одиниці, що, згідно зі ст. 99 Конституції України, визнано основною функцією НБУ.

Ефект 2. Ринкові методи регулювання грошової пропозиції, грошової маси загалом та її окремих грошових агрегатів дають змогу досить точно встановлювати параметри її змін. Пропозиція грошей через залучення економічних показників забезпечує вплив на вартість національної грошової одиниці, ціни на ресурси, взаємодію попиту та пропозиції, що дає змогу використовувати ринкові регулятори економіки.

Ефект 3. У перехідній економіці збільшення грошової пропозиції спроможне стимулювати сукупний попит, який визначає рівень сукупного доходу. Політика "дорогих" або "дешевих" грошей спроможна впливати на економічну активність у деяких секторах ринкової економіки. Практично всі інститути фінансового сектору адекватно реагують на зміну грошової пропозиції і є добре керованим методом впливу грошово-кредитних інструментів.

Ефект 4. У короткотерміновому періоді збільшення грошової пропозиції спроможне зумовити збільшення реального виробництва в адаптованих до ринкових умов секторах економіки. Збільшення грошової маси на грошовому ринку викликає зменшення ставки відсотка і розширення короткотермінових кредитів та операцій між фінансовими структурами і реальним сектором економіки.

Ефект 5. Державне регулювання пропозиції грошей спроможне формувати таку структуру грошової маси, яка найбільш повно сприяє становленню та розвитку ринкових механізмів, побудованих на використанні грошей. За відсутності повноцінного ринку грошей, який використовує взаємодію попиту і пропозиції на гроші, державне втручання спроможне коригувати вади, властиві перехідній економіці. В міру трансформації перехідної економіки в ринкову, межі і форма державного регулювання грошової пропозиції будуть змінюватися, поступово наближаючись до суто ринкових.

Окрім ефектів, державне регулювання супроводжується негативними явищами, які є продовженням і гіпертрофованим розвитком деяких аспектів економічних процесів. Такі явища, які деформують регулювання грошової пропозиції, можна назвати дефектами.

Дефект 1. Стабілізація економіки та перехід до сталого економічного зростання відбулися шляхом значних соціально-економічних втрат. Проте нерациональне використання монетаристських методів регулювання мало більш збалансовані та "м'які" альтернативи.

Дефект 2. Регулювання грошової пропозиції виявилось не включенням у механізм структурної перебудови економіки, що залишило реальний сектор економіки поза впливом ринкових стимулів. Отже, можна твердити лише про неефективність або обмежену ефективність державного регулювання грошової пропозиції у перший період реформ.

Дефект 3. Державна політика регулювання грошової пропозиції в період глибокої економічної кризи виявилась неспроможною стабілізувати економіку. Економіка України не адекватно реагувала на загальноєвропейські ринкові стимули. За експансіоністської політики щодо розширення грошової маси інфляція переростала в гіперінфляцію, а спад виробництва – у гіперспад. Внаслідок проведення рестрикційної політики щодо обмеження грошової пропозиції та скорочення виробництва зросли масштаби платіжної кризи. Виникло явище демонетизації, яке супроводжувалось зростанням взаємних несплат, заборгованості із соціальних виплат, зросли розміри використання іноземної валюти в тіньовому секторі економіки.

Дефект 4. Монетарні методи впливу на економіку виявилися неспроможними стимулювати сектор реальної економіки до самотрансформації на ринкових засадах. Підприємства сектору реальної економіки, особливо великі державні підприємства, так і не створили економічного середовища, побудованого на використанні цінних механізмів і ринкової конкуренції. Основним об'єктом впливу регулювання грошової пропозиції виявився фінансовий сектор економіки. Фінансово-кредитні інститути найбільш адекватно реагували на імпульси державної грошово-кредитної політики. Грошова маса регулювалась засобами грошово-кредитної політики і зосереджувалась, головню, у фінансово-кредитних інститутах. Сектор реальної економіки виявився ізольованим від грошових потоків і тому практично не реагував на зміну грошової пропозиції.

Дефект 5. У процесі регулювання грошово-кредитної політики в Україні виникла суперечність між її коротко- та довготерміновими цілями. Курс НБУ на стабілізацію національної грошової одиниці неминуче обмежував і скорочував грошову масу, що, своєю чергою, впливало на скорочення платоспроможного попиту, обсягу інвестицій та виробництва. Проте в довготерміновому періоді стабільність національної грошової одиниці почала забезпечувати збільшення інвестицій і платоспроможного попиту. Кінцевим підсумком регулювання грошової пропозиції стало економічне зростання, стабілізація цін і зростання зайнятості. Незбалансованість реалізації коротко- і довготермінових цілей деформувало можливості регулювання грошової пропозиції.

Дефект 6. Несиметрична інформація за умов перехідної економіки та відсутність "прозорості" державної грошово-кредитної політики створили економічне та інформаційне середовище, яке не забезпечувало проходження ринкових імпульсів, спроможних викликати адекватну реакцію об'єктів економічної діяльності. За умов низького кредиту довіри до державних заходів зміна грошової пропозиції не викликала поживлення економічної активності та зростання обсягів виробництва.

Дефект 7. Фінансовий сектор економіки був тривалий час ізольований від реального сектору і зміну грошової пропозиції використовував, головню,

для отримання спекулятивного доходу з державними цінними паперами та іншими посередницькими операціями. Основне джерело отримання доходу фінансові структури вбачали у збільшенні грошової маси і використовували її для побудови фінансових пірамід. Внаслідок цього певна частина фінансових структур була зацікавлена в інфляції, яка давала змогу розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Встановлені ефекти та дефекти державного регулювання грошової пропозиції важливо доповнити кількісними і якісними показниками їх оцінки. Регулювання грошової пропозиції має свої межі досягнення ефективності, які змінюються відповідно до кількісних та якісних змін в економіці. Широкий спектр можливостей трансформації на шляху до досягнення моделі ринкової економіки постійно породжує іншу базисну ситуацію, в якій використання тих самих інструментів регулювання дає різний ефект. У такому діапазоні можливостей доцільно прийняти систему оцінки. Найбільш раціонально її класифікувати залежно від можливостей впливу на визначальні макроекономічні показники. Існування функціональної залежності між зміною грошової пропозиції та макроекономічним чинником дає змогу оцінювати результативність регулятивних дій. Для оцінки результативності необхідне зіставлення показників, які найбільш повно характеризують залежність макроекономічних показників від впливу державної економічної політики. Доцільно використовувати показники, які є складовою економічної звітності, що дає змогу для періодичного аналізу.

Для оцінки ефективності державного регулювання важливим є моніторинг макроекономічної активності. Для цього необхідно контролювати і зіставляти зміну активності реального сектору економіки зі зміною грошової пропозиції, на підставі чого можна виявити причинно-наслідкові зв'язки грошово-кредитної політики з економічною активністю. Для цього потрібно використовувати розроблені індекси активності реального сектору економіки та індекс банківського сектору економіки, зіставляти їх із запропонованим нами індексом зміни грошової пропозиції. Для вимірювання моніторингу ділової активності в реальній економіці та встановлення взаємозв'язку з банківською активністю в деяких країнах з перехідною економікою, таких як Росія, Латвія, використовуються розрахунки відповідних індексів [4; 5].

Індекс економічної активності (ІЕА) розраховують на базі натуральних показників, що дає змогу нейтралізувати вплив зміни цін під час оцінювання реального стану економіки. При цьому вагові коефіцієнти галузей економіки не використовуються, що дає змогу уникнути деформуючого впливу великих галузей національної економіки.

Індекс банківської активності (ІБА) розраховують за тією ж методикою, що й індекс ІЕА. Основними показниками, які використовують, є обсяг депозитів і кредитів різної терміновості, вклади до запитання, спеціальні відрахування капіталів банків. Всього для розрахунку індексу використовують 15 показників окремо в національній та в іноземній валюті. Для того, щоб нейтралізувати вплив зростання цін на показники, їх значення треба ділити на ланцюговий індекс споживчих цін відповідно до базового періоду оцінки.

Завдяки порівнянню індексів ІЕА та ІБА встановлюється певний взаємозв'язок циклів, але між основними параметрами циклів існує часовий лаг. На наш погляд, індекси ІЕА та ІБА доцільно зіставити з запропонованим нами індексом. Індекс грошової пропозиції (ІГП), розрахований за зіставлений період, відображає зміну грошової пропозиції та її окремих грошових агрегатів. Запропонована система індексів відкриває можливість проведення аналізу ефективності змін грошової пропозиції. Можна запровадити систему оцінювання ефективності державного регулювання пропозиції грошей:

$$ІГП = \alpha \times ІЕА, \quad ІГП = \beta \times ІБА,$$

де: α – нормативний коефіцієнт часового лагу затримки реакції сектору реальної економіки; β – нормативний коефіцієнт часового лагу затримки реакції банківського сектору.

У такому випадку можна стверджувати про ефективність грошово-кредитної політики.

$$ІГП > \alpha \times ІЕА,$$

$$ІГП < \beta \times ІБА \text{ за умови } \alpha \times ІЕА = \beta \times ІБА$$

Тут можна стверджувати про неефективність грошово-кредитної політики щодо регулювання грошової пропозиції.

$$ІГП > \alpha \times ІЕА, \quad ІГП < \beta \times ІБА$$

У такому випадку збільшення грошової пропозиції акумулюється в банківському секторі через неефективність інвестування в реальний сектор економіки.

$$ІГП \geq \alpha \times ІЕА,$$

$$ІГП \leq \beta \times ІБА \text{ за умови..}$$

У цьому випадку зростання грошової пропозиції викликає зростання реального обсягу виробництва, доходність якого може перевищувати доходність від фінансових операцій. Серед цих основних варіантів визначення ефективності державного регулювання грошової пропозиції можуть бути і інші, які визначаються з урахуванням додаткових чинників впливу. За більш детального розроблення методів використання індексів і нагромадження емпіричних даних про їх реальні взаємозв'язки можна проводити розрахунки варіантів державного регулювання грошової пропозиції на перспективу.

Висновки. Отже, ефективність державного регулювання грошової пропозиції охоплює широкий спектр чинників, раціональне використання яких дає змогу досягти економічного зростання, уникнути інфляції та безробіття. Підвищення ефективності державно-кредитної політики є одним з визначальних чинників успішного реформування української економіки.

Для оптимізації процесу державного регулювання грошової пропозиції доцільно використовувати відповідну методологію. Завдання з узгодження широкого кола цілей, параметрів і показників раціонально вирішувати через взаємодію функцій попиту та пропозиції на гроші, на підставі рівнянь регресії з використанням коефіцієнтів, які визначають вплив кожного компонента. Ключовою проблемою є вибір системи чинників, які є найбільш ваго-

мими в певний період трансформації і впливають на формування попиту і пропозиції на грошовому ринку.

Результативність регулювання грошової пропозиції доцільно розглядати в контексті певного стану трансформації економіки, що потребує оцінки додаткових факторів впливу, зумовлених першорядними завданнями реформ.

За умов глибокої економічної кризи та гіперспаду виробництва оцінка результативності регулювання грошової пропозиції мала найменш визначений характер. У період стабілізації економіки вплив регулювання грошової пропозиції оцінювався з точністю до десятків відсотків. За сучасних умов переходу до сталого економічного зростання наслідки регулювання грошової пропозиції почали визначатись з точністю до відсотка. Еволюція можливостей впливу грошової пропозиції зумовлена рівнем трансформації економічних систем та їх монетарної сфери.

Застосування монетаристських методів трансформації економіки за весь період її реформування загалом можна визнати неефективним, оскільки існували більш збалансовані альтернативи, які давали змогу уникнути значних економічних і соціальних втрат. В Україні перехід до періоду сталого економічного зростання відбувся з рівня в кілька разів нижчого, ніж існував на початку ринкових реформ в 1989-1990 рр.

У період глибокої економічної кризи у значній частині учасників економічної діяльності реального сектору економіки існували ірраціональні очікування, які робили стимули державної грошово-кредитної політики неспроможними впливати на господарську мотивацію. Грошові потоки були зосереджені у фінансовому секторі, де збільшення пропозиції грошей використовували для побудови фінансових пірамід.

Подолати розрив між фінансовим сектором і реальною економікою вдалося в період стабілізації, коли зменшувалася демонетизація і з'явилася мотивація для економічного зростання. Ринкове середовище було створене після ліквідації великих державних нерентабельних підприємств і розвитку малого та середнього бізнесу, що повернуло грошові потоки з фінансових структур. Досягати взаємодії реального та фінансового секторів економіки і включення їх у сукупний економічний кругообіг дало змогу розширити можливості регулювання грошової пропозиції.

Стабілізація національної грошової одиниці і зниження інфляції до порогового рівня, після якого почались інвестиції в реальну економіку, створювало передумови для економічного зростання. Економічне середовище після періоду трансформації стало чутливим до ринкових стимулів та ефективного використання державного регулювання грошової пропозиції.

Державне регулювання грошової пропозиції впливає на функціонування національної економіки неоднозначно. З одного боку, воно володіє певними перевагами або ефектами, під якими розуміють позитивний вплив на економіку. З іншого, – монетарні методи впливу супроводжуються наслідками, які впливають негативно (дефектами).

Для оцінки результативності регулювання грошової пропозиції доцільно зіставляти вже розроблені індекси активності реального сектору еко-

номіки та індекс банківського сектора економіки з запропонованим дисертантом індексом зміни грошової пропозиції.

Індекс грошової пропозиції може розраховуватись у зіставленій період і відображає зміну грошової маси та її окремих агрегатів. Для зведення часового лагу затримки реакції реальної економіки, банківського сектора та зміни грошової пропозиції до зіставних значень пропонується використовувати відповідні нормативні коефіцієнти.

Література

1. Сакс Дж.Д. Макроэкономика. Глобальный подход / Дж.Д. Сакс, Б.Ф. Ларрен. – М. : Изд-во "Дело", 1996. – 848 с.
2. Ващишин А. Наукова діяльність професора Г.І. Башнянина. – Львів : Вид-во "Каме-нар". – 2000. – 860 с.
3. Башнянин Г.І. Ринкова економіка: теоретико-практичні проблеми становлення в Україні / Г.І. Башнянин, В.С. Загорський, В.С. Медведев, А.Р. Середя. – К. : Вид-во ІСДО, 1996. – 382 с.
4. Степанов Ю.В. Пути совершенствования анализа и прогнозирования общеэкономических процессов в банках России / Ю.В. Степанов, А.М. Гришин // Деньги и кредит. – 1997. – № 3. – 248 с.
5. Михасюк Р. Державне регулювання економіки / Р. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога. – К. : Вид-во "Либідь", 1999. – 592 с.

Гомонай І.В., Чмерук Г.Г. Парадигма результативності регуляції денежного предложения в переходній економіці

Очерчены теоретико-методологические подходы к государственной регуляции денежного предложения при условиях рыночной трансформации экономики Украины. Обнаружены тенденции развития методов государственной регуляции денежного предложения в переходной экономике. Обоснована методика оценивания результативности государственной регуляции денежного предложения.

Ключевые слова: денежный рынок, результативность регуляции денежного предложения, эффективность денежно-кредитной политики.

Homonay I.V., Chmeruk G.G. The paradigm of the resulting regulation of the money proposition at the transitional economics

It is outlines the theoretical-methodological principles to the state regulating money proposition at the conditions of market transformation economics of Ukraine. It is shows tendencies of the development methods of the state regulation money propositions at the transitional economics. It is proves the methodic of the valuation of resulting state regulating the money proposition.

Keywords: money market, the resulting of the state regulating the money proposition, the effectiveness of money-credit politics.

УДК 338.48 **Аспір. С.П. Грабовенська¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка**

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ДИНАМІКА ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ

Досліджено сутність, призначення, склад, класифікаційні ознаки готелів, вимоги до їх облаштування, особливості готельних послуг та специфіку їх виробництва, ринок готельних послуг та його сегментацію, фактори і тенденції розвитку готельного господарства під час підготовки до "ЄВРО-2012". Розглянуто динаміку та струк-

¹ Наук. керівник: доц. А.Ф. Гукало, канд. екон. наук

туру туристичних потоків, динаміку готельного господарства України, визначено проблеми розвитку готелів напередодні чемпіонату.

Ключові слова: готель, готельний продукт, стандарти, діловий туризм, туристичні потоки.

Постановка проблеми. Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з розвинених туристичних держав світу. Саме туризм здатний подолати розбіжності в розвитку окремих регіонів країни, які значно посилилися останнім часом. Але існує і багато перешкод для цього розвитку, однією з яких є стан готельного господарства, що не відповідає сучасним світовим стандартам.

Через політичні та економічні перетворення, що відбуваються в Україні, значно розширилися ділові й культурні зв'язки нашої країни із світом. Це сприяє збільшенню контактів між підприємствами та зростанню кількості іноземних і вітчизняних туристів, які прибувають в окремі регіони України, що зумовлює необхідність розміщення гостей у комфортабельних готелях із відповідним рівнем сервісу.

Метою роботи є оцінювання розвитку готельного господарства, дослідження структури та динаміки туристичних потоків під час підготовки до "Євро-2012" і пошук шляхів вирішення наявних проблем у цій сфері. Досягнення визначеної мети передбачає з'ясування таких завдань:

- дослідження ринку туристичних послуг і динаміки туристичних потоків в Україні;
- виявлення сутності, складу та призначення готельного господарства, специфіки виробництва та реалізації готельного продукту;
- визначення стратегічних напрямів розвитку готельного господарства в контексті підготовки та проведення заходів "Євро-2012";
- обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних готельних комплексів;
- аналіз туристичних потоків та їх вплив на готельне господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до економічного аналізу та структури розвитку туристичної діяльності, зокрема готельного господарства, значно зріс в умовах підготовки до проведення в Україні "Євро-2012". Це відображено у низці сучасних публікацій, зокрема вплив "Євро-2012" на туристичну інфраструктуру України розглянули у своїх працях М. Пересічний, А. Магалецький, Р. Лозинський та ін. Проблеми розвитку туристичної діяльності, зокрема готельного господарства, досліджували І. Бочан, Д. Яровий, С. Клубчук, О. Мартин, Н. Кампов та ін. Проте в економічній літературі недостатньо уваги приділено аналізу готельного господарства як однієї з галузей туристичної діяльності та шляхам підвищення конкурентоспроможності вітчизняного готельного продукту, що є однією з основних умов успішного проведення в Україні "Євро-2012".

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм – одна з найбільш сталих складових світової економіки, яка за останні десятиріччя має стабільні (в середньому 5 % на рік) темпи зростання і не зазнає коливань попиту-пропозиції, тому вважається одним із перспективних напрямів соціально-економічного розвитку. На сучасному етапі туризм став частиною сти-